

โดย นายดุสิต ทুমมากรณ์
นักโบราณคดีชำนาญการพิเศษ

ผู้อำนวยการกลุ่มโบราณคดี
สำนักศิลปากรที่ 8 ขอนแก่น

ราชวงศ์มหิธรปุระ : ข้อเสนอพื้นฐานใหม่

Artwork: ทรัพย์อนันต์ ชี้อัตย์

สำนักศิลปากรที่ 8 ขอนแก่น

ราชวงศ์มหารปุระ : ข้อสันนิษฐานใหม่

เรื่องเกี่ยวกับราชวงศ์มหารปุระนี้
ถือว่าเป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์
โบราณคดีสำคัญอีกเรื่องหนึ่งของดินแดน
ภาคอีสานของประเทศไทยในช่วง
พุทธศตวรรษที่ 17 - 18 เนื่องจาก
พระเจ้าชัยวรมันที่ 6 ปฐมกษัตริย์ของ
ราชวงศ์นี้มีครอบครัวย้ายมาตั้งอยู่ที่เมือง
มหารปุระ นักวิชาการจึงเรียกราชวงศ์
ของพระองค์ว่า “ราชวงศ์มหารปุระ”
และที่สำคัญเรื่องราวส่วนใหญ่ของกษัตริย์
ราชวงศ์นี้พบอยู่ในดินแดนแถบภาคอีสาน
ของประเทศไทยเช่น ปราสาทพนมวัน
จังหวัดนครราชสีมา เมืองนครจำปาศรี
อำเภอนาคูน จังหวัดมหาสารคาม
ปราสาทพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์
ปราสาทพิมาย จังหวัดนครราชสีมา
และพื้นที่ทางตอนเหนือของภาค
กัมพูชาที่ติดต่อกับภาคอีสานของไทย
เช่น ปราสาทพนมสันต์ ปราสาทพระวิหาร
 เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีนักวิชาการหลายท่านสันนิษฐานว่า เมืองมหิธรปุระนี้ควรจะตั้งอยู่ในดินแดนแถบภาคอีสาน ของประเทศไทยที่สำคัญ เช่น อมรา ศรีสุชาติ กล่าวว่ เมืองมหิธรปุระน่ามีความสัมพันธ์กับปราสาทพระวิหาร โดยมีกำแพงมหิธรวรมันเจ้าเมืองวิเวทหะผู้มีหน้าที่ดูแล ปราสาทพระวิหารเป็นต้นสกุลของราชวงศ์มหิธรปุระ ต่อมาพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ได้สั่งให้กำแพงมหิธรวรมันพร้อมวงศ์ญาติย้ายเมืองไปอยู่ที่ดินแดนแห่งรังโคล หรือมหิธรปุระอันได้แก่ดินแดนแถบเขาพนมรุ้ง

ปราสาทพระวิหาร

จากหนังสือ TEMPLE of CAMBODIA THE HEART OF ANGKOR หน้า 103

ขณะที่สุจิตต์ วงศ์เทศ สันนิษฐานว่าบริเวณลุ่มน้ำมูล เป็นที่ตั้งของรัฐมหิธรปุระซึ่งเป็นจุดกำเนิดของราชวงศ์มหิธรปุระมีความเกี่ยวข้องกับพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 (ผู้สร้างปราสาทนครวัด) นักปราชญ์บางท่านเชื่อว่าปราสาทพิมายมีอายุอยู่หลัง พ.ศ.1600 เป็นศาสนสถานสำคัญที่สุดและอาจเป็นศูนย์กลางของมหิธรปุระ

อย่างไรก็ดีมีข้อ
สังเกตประการหนึ่ง
ก็คือชื่อ “มหิธร” นี้
พบในจารึกหลายหลัก
ในดินแดนภาคอีสาน
ระบุว่า เป็นชื่อ
ตำแหน่งขุนนางแห่ง
ราชสำนักเขมร
โบราณที่รับราชการ
อยู่ในแถบภาคอีสาน
ของประเทศไทยใน
ช่วงพุทธศตวรรษที่
15 - 17 ได้แก่ จารึก
ปราสาทปลายบัด 3
(พ.ศ.1468)
กล่าวว่า รัชกาล
พระเจ้าศรีอีสาน
วรมันที่ 2 มีพระราช
โองการถึงขุนนาง
ชั้นผู้ใหญ่ในดินแดน
แถบพนมรุ้ง มีขุนนาง
ชื่อ “กัมสเตงอัณ-
มหิธรวรมัน” รวม
อยู่ด้วย

ปราสาทพระวิหาร

จากหนังสือ TEMPLE of CAMBODIA THE HEART OF ANGKOR หน้า 102

ศิลาจารึกปราสาทพระวิหาร 1
(พ.ศ.1581) พบที่ปราสาทพระวิหาร
ประเทศกัมพูชา ติดชายแดนไทย
ด้านจังหวัดศรีสะเกษ กล่าวว่า
พระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ทรงสั่งให้
เปลี่ยนแปลงโยกย้ายข้าราชการ
ผู้ปกครองเมืองวิเวทะ โดยสั่งให้
“กัมสเตงศรีมหิธรวรมัน”
เจ้าเมืองวิเวทะซึ่งมีหน้าที่ดูแล
ปราสาทพระวิหารย้ายวงศ์ญาติ
ไปสร้างเมืองใหม่อยู่ที่ดินแดนแห่ง
รังโคล และมอบเมืองวิเวทะให้อยู่
ในความดูแลของ “กัมสเตงศรีสุ-
กรรมาสเตงิ”

จารึกปราสาทพระวิหาร 4 (พ.ศ.1581) นอกจากจะกล่าวถึงเรื่องราวเดียวกับจารึกปราสาทพระวิหาร 1 แล้ว ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า พระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ได้มอบดินแดนให้ชาวไทยดำหรือคนผิวสีดำที่จงรักภักดีคือ “พระกมรเสตจิ” และให้ย้ายญาติชนผิวดำที่มีนิสัยดุร้าย (กบฏ) มาทุกรัชกาลไปอยู่ในดินแดนลุ่มๆ ดอนๆ จึงเป็นไปได้ว่าพระกมรเสตจิซึ่งเป็นชนชาติไทยดำน่าจะเป็นคนเดียวกับเสตงศรีสุภรมาเสตจิ เจ้าเมืองวิภะคนใหม่ ส่วนญาติชนชาติไทยดำที่ถูกย้ายก็คือ กัมเสตงศรีมหารัชมัน นั้นย่อมแสดงว่าในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ดินแดนแถบปราสาทพระวิหารถูกปกครองโดยข้าราชการชนชาติไทยดำ

ด้วยเหตุนี้จึงน่าจะเชื่อว่า “กัมเสตงศรีมหารัชมัน” เป็นชนชาติไทยดำ ผู้ที่พระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ไม่ไว้วางใจ จึงถูกย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่ดินแดนแห่งรังโคล ซึ่งในจารึกกล่าวว่าเป็นที่ลุ่ม ๆ ดอน ๆ อีกด้วย ส่วนคำว่าชนชาติไทยดำนั้น น่าเชื่อว่าไม่ใช่ชนชาติเขมรหรือมอญ แต่ น่าจะเป็นชนชาติไทยเสียมหรือสยามสาขาหนึ่ง ซึ่งจิตรภูมิศักดิ์ก็กล่าวไว้ คำว่า “ไท” “ไทย” นั้นเป็นคำที่เรียกตัวเองของคนไทยมาแต่ในอดีต หมายถึงคนสังคม เสรี อิสระ หรือเอกราช และผู้เป็นใหญ่ ส่วนคำว่า “เสียม” หรือ “สยาม” “เสียน” “เซียม” “เซม” “ซีม” เป็นชื่อที่คนชนชาติอื่น ๆ เรียกคนไทย

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 มีจารึกสำคัญสองหลักที่กล่าวถึงสายตระกูลราชวงศ์นี้ หลักหนึ่งคือ จารึกปราสาทพระขรรค์ ประเทศกัมพูชา สร้างโดยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ราวพุทธศตวรรษที่ 18

จารึกปราสาทพระขรรค์

ปราสาทพระขรรค์

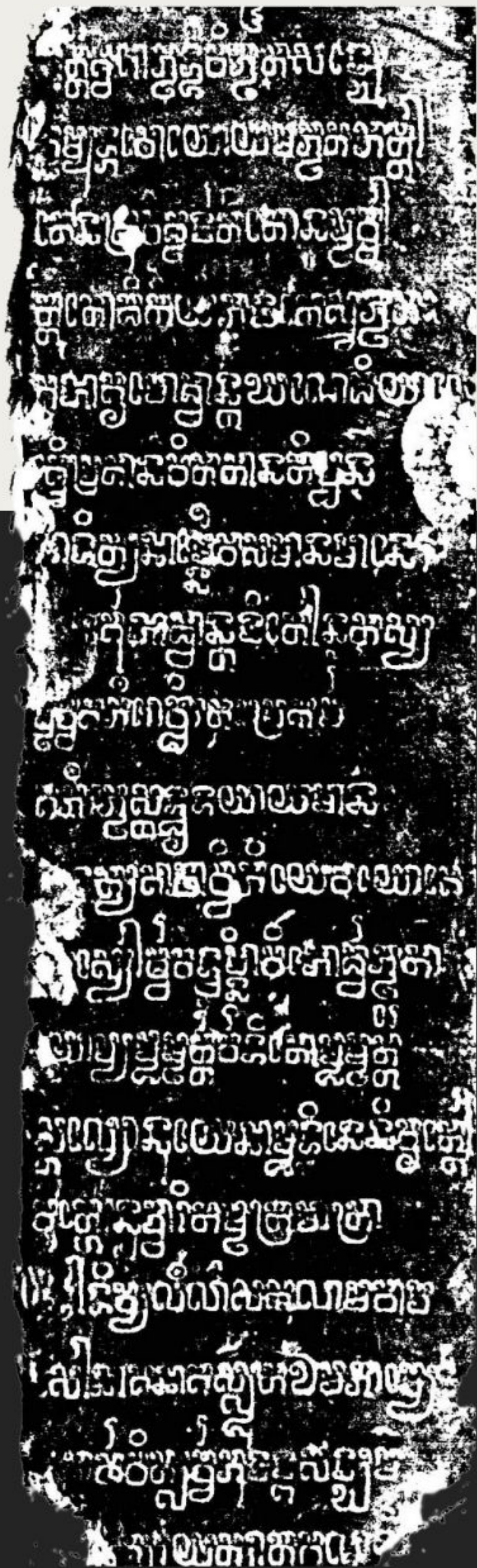
จากหนังสือ TEMPLE of CAMBODIA
THE HEART OF ANGKOR

ได้กล่าวถึงราชสกุลของพระองค์
ตอนหนึ่งว่าพระเจ้าชัยวรมันที่ 6
ทรงครองราชย์เป็นกษัตริย์แห่ง
อาณาจักรเขมรโบราณที่เมือง
ศรียโสธรปุระทรงมีครอบครัว
วงศ์ญาติอยู่ที่มหารปุระโดย
พระกนิษฐาของพระองค์ทรงมี
พระราชธิดาซึ่งเป็นพระราชมารดา
ของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 และ
พระราชโอรสองค์หนึ่งที่มีอำนาจ
มาก ทรงพระนามว่าพระเจ้าศรี-
มหาราทิตย์ ซึ่งเสกสมรสกับ
พระนางราชปตินทรลักษมี
มีพระราชโอรสองค์หนึ่งที่มี
อำนาจมากคือ พระเจ้าธรณิน-
ทรวรมันที่ 2 ผู้ทรงนับถือ
พุทธศาสนาหายานซึ่งก็คือ
พระราชบิดาของพระเจ้า
ชัยวรมันที่ 7

อีกหลักหนึ่งคือ จารึกปราสาทพนมรุ้ง 7 ซึ่ง
หิรัณยะบุตรท่านนเรนทราทิตย์ผู้สถาปนาปราสาท
ประธานปราสาทพนมรุ้งในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 17
ได้สร้างขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 กล่าวถึงราชวงศ์

ของท่านว่าสืบราชสกุลมาจาก
พระเจ้าหิรัณยวรมันและพระนาง
หิรัณยลักษมี มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่
กษัตริย์นครทราคราม ทรงมีราชโอรส
ได้เป็นกษัตริย์ปกครองอาณาจักร
เขมรโบราณจำนวน 3 องค์

คือ พระเจ้าชัยวรมันที่ 6
พระเจ้าธรณินธรวรมันที่ 1
และพระศรียุพราช โดยทรงมี
พระราชนัดดาที่เกิดจากพระราชธิดา
องค์หนึ่งเสกสมรสกับพระเจ้า
กษัตริย์นครทราทิตย์ มีพระราชโอรส
ที่มีอำนาจมากองค์หนึ่งได้เป็น
กษัตริย์อาณาจักรเขมรโบราณคือ
พระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ซึ่งมี
พระราชธิดาองค์หนึ่งคือพระนาง
ภูปติทรลักษมี ซึ่งเป็นพระมารดา
ของท่านนเรนทราทิตย์

จารึกสองหลักนี้สลักในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 แม้จะกล่าวถึงสายตระกูลเครือญาติเดียวกันแต่มีเนื้อหาแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด โดยเฉพาะตัวบุคคลตรงกัน ทั้งสองหลัก มีแตกต่างกันบ้างตรงชื่อเมือง โดยในจารึกปราสาทพระขรรค์มีเมืองสำคัญคือ เมืองคือมหารปุระ ซึ่งเป็นถิ่นฐานวงศ์ญาติของพระเจ้าชัยวรมันที่ 6 และต่อมาได้ปกครองโดยพระเจ้าศรีมหาราทิตย์ซึ่งเป็นพระอัยกาของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ส่วนในจารึกพนมรุ้ง 7 มีเมืองสำคัญคือ เมืองกษัตินทราคราม มีกษัตริย์ปกครองคือ พระเจ้ากษัตินทราทิตย์ ซึ่งเป็นพระราชบิดาของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 จึงแสดงให้เห็นว่าราชวงศ์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 และท่านนเรนทราทิตย์สืบสายราชสกุลเดียวกัน เพียงแต่ปกครองบ้านเมืองคนละเมือง โดยสายของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ปกครองมหารปุระ ส่วนสายของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 และท่านนเรนทราทิตย์ปกครองเมืองกษัตินทราคราม

จากข้อสังเกตดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากัมเสตงศรีมหาราชา
เจ้าเมืองวิเวทจะมีความสัมพันธ์กับราชวงศ์มหาราชา
เนื่องจากมีระยะเวลาใกล้เคียงกับการสถาปนาราชวงศ์
มหาราชา โดยพระเจ้าชัยวรมันที่ 6 ในช่วงต้นพุทธศตวรรษ
ที่ 17 แม้ว่าดินแดนแห่งรังโคลที่สร้างเมืองของมหาราชา
ยังไม่แน่ชัดว่าอยู่ที่ใดแต่เชื่อว่าอยู่ในเขตภาคอีสานของ
ประเทศไทยและดินแดนแห่งนี้คงเป็นบ้านเมืองตามแบบ
วัฒนธรรมเขมรโบราณที่มีลักษณะเป็นที่ลุ่มคือแหล่งน้ำ
และมีที่ดอนคือที่สูงหรือภูเขา นอกจากนี้ยังต้องมีความสัมพันธ์
ด้านศิลปกรรมกับปราสาทพระวิหารตลอดจนมีความเจริญ
รุ่งเรืองในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 16-17 อีกด้วย

ปราสาทเมืองต่ำ อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพ: <http://gis.finearts.go.th/fineart/>

ซึ่งเมื่อตรวจสอบหลักฐานทางโบราณคดีในดินแดนภาคอีสานพบว่าในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 16 – ต้นพุทธศตวรรษที่ 17 ดินแดนแถบแอ่งโคราชซึ่งวัฒนธรรมเขมรโบราณเจริญรุ่งเรืองอย่างมากนั้นไม่พบว่ามีการสร้างศาสนสถานมากนัก ศาสนสถานส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16 ขึ้นไป และกลางพุทธศตวรรษที่ 17 ลงมา เช่น ปราสาทเมืองต่ำ มีอายุการสร้างราวกลาง-ปลายพุทธศตวรรษที่ 16 ปราสาทพนมรุ้ง แม้จะมีการสร้างศาสนสถานตั้งแต่ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 15 คือ ปรากฏอิฐและปรากฏร่องรอยราวช่วงกลาง-ปลายพุทธศตวรรษที่ 15 ร่วมสมัยปราสาทเมืองต่ำ ส่วนปราสาทประธานปราสาทพนมรุ้งสร้างขึ้นในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 17 – ต้นพุทธศตวรรษที่ 18 ส่วนปราสาทประธานปราสาทพิมายสร้างขึ้นในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 17

ขณะที่ดินแดนแถบแอ่งสกลนครที่อยู่ด้านทิศตะวันออกของเทือกเขาภูพานมีเมืองสกลนครเก่าหรือเมืองหนองหารหลวงริมฝั่งหนองหารหลวงซึ่งเป็นทะเลสาบขนาดใหญ่ที่สุดในภาคอีสาน เมืองแห่งนี้เป็นเมืองในคติวัฒนธรรมเขมรโบราณที่เจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 16 – กลางพุทธศตวรรษที่ 17 บริเวณภายในตัวเมือง นอกเมืองและบริเวณใกล้เคียงได้สำรวจพบศาสนสถานประเภทปราสาทในคติวัฒนธรรมเขมรโบราณก่อสร้างขึ้นหลายแห่ง ที่สำคัญ เช่น เมืองสกลนครเก่า มีลักษณะแผนผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีคู - กำแพงเมืองล้อมรอบขนาด 1500 x 1350 เมตร ตามแบบวัฒนธรรมเขมรโบราณภายในเมือง มีโบราณสถานสำคัญคือพระธาตุเชิงชุม ซึ่งเดิมเป็นปราสาทในศิลปะเขมรโบราณ พบจารึกบริเวณวงกบกรอบประตูทางเข้า มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 16 - 17 กล่าวถึงกำเสตงและโฆลญพลซึ่งเป็นหัวหน้าหมู่บ้านทำการกำหนดหลักเขตที่ดินและการถวายสิ่งของแด่ศาสนสถานด้านหน้าปราสาท มีบารายขนาดใหญ่

ภาพถ่ายทางอากาศ
เมืองโบราณสกลนคร (พ.ศ.2516)

(จากโครงการสำรวจและพัฒนาโครงการสำรวจแหล่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรม พ.ศ.2516
สำนักศิลปากรที่ 10 ร้อยเอ็ด)

ด้านนอกเมืองสกลนครเก่าด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ระยะทางประมาณ ๒ กิโลเมตร มีพระธาตุอุดมซึ่งเป็นปราสาทศิลปะเขมรโบราณในคติศาสนาฮินดู อายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 16 – 17 ตั้งอยู่ในเขตวัดพระธาตุอุดม อำเภอเมืองสกลนคร พระธาตุนารายณ์เจงเวงปราสาทในคติศาสนาฮินดูไศวะนิกายศิลปะเขมรสมัยบาปวนตอนปลายราวปลายพุทธศตวรรษที่ 16 – ต้นพุทธศตวรรษที่ 17 มีภาพสลักพระนารายณ์บรรทมสินธุ์และพระศิวะนาฏราชตลอดจนภาพสลักมหากาพย์รามายณะที่มีความสัมพันธ์กับบรรดาศาสนสถานสำคัญที่ราชวงศ์มหิธรประสร้างขึ้น เช่น ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ปราสาทพหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นต้น

นารายณ์บรรทมสินธุ์
พระธาตุนารายณ์เจงเวง
อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ห่างจากตัวเมืองสกลนครเก่าไปทางทิศตะวันตกประมาณ 22 กิโลเมตร ในเขตอำเภอพรรณานิคม มีโบราณสถานสำคัญคือ พระธาตุภูเพ็ก ที่ตั้งอยู่บนยอดภูเพ็ก หนึ่งในยอดเขาสูงในเขตเทือกเขาภูพาน โดยอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ ๕๒๒ เมตร มีลักษณะเป็นปราสาทขนาดใหญ่ประเภทศาสน-บรรพตในคติศาสนาฮินดูไศวะนิกายก่อด้วยหินทรายทั้งหลัง มีศิลปะเป็นประธานของศาสนสถานมีอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 16 - 17 ที่อาจเทียบได้กับปราสาทพระวิหาร ประเทศกัมพูชา แม้ศาสนสถานแห่งนี้จะสร้างไม่เสร็จสมบูรณ์ เนื่องจากยังไม่มี การแกะสลักลายประดับแต่ก็มีการใช้งาน ประกอบพิธีกรรมแล้ว นอกจากนี้แล้วประติมากรรมรูปพระโพธิสัตว์ในอาคารทรงสามเหลี่ยมอายุราว ปลายพุทธศตวรรษที่ 16 - 17 ถ้าพระ อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท จังหวัดอุดรธานี ตามคติพุทธศาสนamahayana ก็แสดงอิทธิพลศิลปกรรมจากปราสาทพระวิหารเป็นอย่างมาก

เจดีย์ภูเพ็กหรือพระธาตุภูเพ็ก

ภาพ: <http://gis.finearts.go.th/fineart/>

พระธาตุภูเพ็ก
อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

และเมื่อพิจารณาถึงภูมิที่ตั้งของเมืองสกลนครเก่าที่มีภูพานเป็นปราการหลังบนยอดภูพาน มีพระธาตุภูเพ็กเป็นศาสนบรรพตเหนือยอดเขาเช่นเดียวกับปราสาทพระวิหาร มีหนองหารหลวงเป็นแหล่งน้ำใหญ่ เป็นคลังปลาอันอุดมสมบูรณ์เช่นเดียวกับทะเลสาบแห่งเมืองพระนคร ประเทศกัมพูชา ที่แวดล้อมด้วยที่ราบกว้างใหญ่อันอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การปลูกข้าว ทอดยาวสู่แม่น้ำโขงจนถึงฝั่ง ประเทศลาวและเวียดนามที่มีสภาพเป็นเทือกเขาสูง อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์และสัตว์ป่าตลอดจนชนเผ่าพื้นเมือง ทำให้สามารถสร้างบ้านแปลงเมืองได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะขุนนางยศกำสแต่งที่จัดสรรที่ดินกับข้าราชการและประชาชนในเขตพระธาตุเชิงชุมนั้นก็มิอาจร่วมสมัยกับกัมสแต่งมหารัชมังมัยที่ย้าย

ปราสาทหินพิมาย
จากหนังสือ A Guide to KHMER TEMPLES
IN THAILAND & LAOS หน้า 76

จากปราสาทพระวิหารมายังดินแดนแห่งรังโคลพอดีคือ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16 - 17

นอกจากนี้แล้วศรีศักดิ์ วัลลีโภดม กล่าวไว้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แม้ไม่ปรากฏหลักฐานชื่อของรัฐหรือเมืองสำคัญในช่วงเวลาระหว่างพุทธศตวรรษที่ 16 - 17 ก็ตาม แต่ก็พบหลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงถึงเมืองขนาดใหญ่ที่น่าจะเป็นศูนย์กลางของรัฐได้ เช่น เมืองพิมายในลุ่มน้ำมูลของแองโควราชและเมืองหนองหานหลวง จังหวัดสกลนคร

ด้วยเหตุนี้จึงอาจสันนิษฐานได้ว่าดินแดน
แห่งรังโคลที่ กาสเตงมหิศรวรมันได้รับ
พระราชทานจากพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ให้มา
สร้างเมืองใหม่ในนามเมืองมหารปุระ น่าจะ
ได้แก่พื้นที่บริเวณเมืองสกลนครเก่าหรือ
เมืองหนองหารหลวงในช่วงปลายพุทธศตวรรษ
ที่ 16 – ต้นพุทธศตวรรษที่ 17 โดยมีผู้สืบต่อ
สำคัญคือพระเจ้าชัยวรมันที่ ๖ และพระเจ้า
ธรณินทรวรมันที่ 1 ซึ่งทั้งสองพระองค์
คงใช้เมืองแห่งนี้เป็นฐานอำนาจในการ
ทำสงครามขยายอำนาจเพื่ออ้างสิทธิในการ
ปกครองอาณาจักรเขมรโบราณกับกษัตริย์
อีกองค์หนึ่งที่เมืองพระนครประเทศกัมพูชา
และเป็นไปได้ว่าพระองค์อาจครองราชย์อยู่ที่
เมืองมหารปุระซึ่งได้เจริญรุ่งเรืองกลายเป็น
ศูนย์กลางวัฒนธรรมเขมรโบราณของบ้านเมือง
ในดินแดนแองสกลนคร แองโคราชตลอดจน
บางส่วนของประเทศลาวโดยเมืองแห่งนี้นับถือ
ทั้งศาสนาพุทธมหายานและศาสนาฮินดู

จนถึงในสมัยพระราชนัดดาของพระองค์คือ พระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ราวกลางพุทธศตวรรษ ที่ 17 การทำสงครามกับอาณาจักรเขมรโบราณ ได้สิ้นสุดลง พระองค์สามารถผนวกดินแดนเข้าเป็น ปีกแผ่นทรงครองราชย์ที่เมืองพระนครและสร้าง ปราสาทนครวัดอันยิ่งใหญ่เพื่อเป็นศาสนสถาน ประจำรัชกาลของพระองค์ พร้อมกันนั้นพระราชวงศ์ และขุนนางสำคัญของพระองค์ก็ได้สร้างศาสนสถาน สำคัญๆในดินแดนแถบภาคอีสานของประเทศไทย เช่น “นเรนทราทิตย์” ซึ่งมีศักดิ์เป็นพระราชนัดดา สร้างปราสาทพนมรุ้ง “กมรเตงอัญศรีวิเรน ทราธิบดี” เจ้าเมือง โฉกวะกุลขุนศึกสำคัญ สถาปนาศรีวิเรนทราครม ซึ่งน่าจะได้แก่ ปราสาทประธานปราสาทพิมาย เพื่อถวายแด่ “กรมเตงชัคตวิมายะ” และบุคคลผู้นี้เป็นหนึ่งใน แม่ทัพสำคัญในภาพสลักกระบวนทัพอันยิ่งใหญ่ ที่ปราสาทนครวัดของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ร่วมกับกองทัพจากเมืองสำคัญต่าง ๆ รวมทั้ง กองทัพเสียมกุกซึ่งอาจได้แก่ กองทัพไทยดำ จากถิ่นฐานเดิมที่เป็นเครือญาติของพระเจ้า สุริยวรมันที่ 2 ที่มหิธรปุระ หรือเมืองสกลนครเก่า ก็เป็นไปได้

นารายณ์บรรทมสินธุ์

พระธาตุนารายณ์เจงเวง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

อย่างไรก็ตามถิ่นฐานเดิมของราชวงศ์
มหิธรปุระที่ปราสาทพระวิหารและดินแดน
แถบจังหวัดศรีสะเกษก็ยังมีความสำคัญ
อย่างมากต่อกษัตริย์ราชวงศ์มหิธรปุระ
โดยมีกษัตริย์ราชวงศ์นี้จำนวนสามพระองค์
ที่ขึ้นครองราชย์โดยพราหมณ์ภควัตบาทกัมรเตง
อัญญดคุรุศรีทิวากรบัณฑิต แห่งปราสาทพระวิหาร
เป็นผู้ประกอบพิธีราชาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์
คือ พระเจ้าชัยวรมันที่ 6 พระเจ้าธนฉินทรวรมัน
ที่ 1 และพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2

ซึ่งในจารึกปราสาท
พระวิหาร 2 กล่าวว่
เท้าของพราหมณ์ผู้นี้
ข้างหนึ่งวางอยู่เหนือ
พุ่มพระหัตถ์และอีก
ข้างหนึ่งวางอยู่เหนือ
พระเคียรของพระเจ้า
สุริยวรมันที่ 2 ด้วยเหตุ
นี้จึงน่าจะเชื่อได้ว่าดินแดน
แถบปราสาทพระวิหาร
และจังหวัดศรีสะเกษอาจ
จะเป็นที่ตั้งเมืองกษิ-
ตินครคราม เมืองสำคัญ
เมืองหนึ่งของราชวงศ์
มหิธรปุระ สายตระกูล
ของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2
ที่จารึกปราสาทพนมรุ้ง 7
กล่าวถึงนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี. ประชุมจารึก ภาค 4. พระนคร: คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี สำนักนายกรัฐมนตรี, 2513.
- จิตร ภูมิศักดิ์. ความเป็นมาของคำสยามไทยลาวและขอมและลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2524.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ.. ศิลปะขอม. กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของคुरुสภา, ๒๕๓๙.
- สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร, ปราสาทพนมรุ้ง. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2543.
- สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 7 ขอนแก่น กรมศิลปากร. ทำเนียบโบราณสถานขึ้นทะเบียนอีสานบน. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2545.
- สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 7 ขอนแก่น. รอยอดีตสกลนคร. ขอนแก่น: สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 7 ขอนแก่น, 2540.
- ศรีศักดิ์ วัลลีโภดม. สยามประเทศภูมิหลังของประเทศไทยตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์จนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาอาณาจักรสยาม. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2539.
- หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร. จารึกในประเทศไทย เล่ม 3 อักษรขอม พุทธศตวรรษที่ 15-16. กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2529.
- หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร. จารึกในประเทศไทย เล่ม 3 อักษรขอม พุทธศตวรรษที่ 15-16. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2564.
- หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร. จารึกในประเทศไทย เล่ม 4 อักษรขอม พุทธศตวรรษที่ 17-18. กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2529.
- Helen Ibbitson Jessup. TEMPLES of CAMBODIA THE HEARTH OF ANGKOR. Bangkok: River Books, c2011.
- Michael Freeman. A Guide to KHMER TEMPLES IN THAILAND & LAOS. Bangkok: River Books, c1996.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรมศิลปากร “เจดีย์ภูเพ็กหรือพระธาตุภูเพ็ก” เข้าถึงเมื่อ 3 พฤษภาคม 2565, เข้าถึงได้จาก

<http://gis.finearts.go.th/fineart/>

กรมศิลปากร “ปราสาทเมืองต่ำ” เข้าถึงเมื่อ 3 พฤษภาคม 2565, เข้าถึงได้จาก

<http://gis.finearts.go.th/fineart/>

จารึกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) “จารึกปราสาทพนมรุ้ง 7”,

เข้าถึงเมื่อ 3 พฤษภาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://db.sac.or.th/inscriptions/>

[inscribe/detail/458](https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/458)

ดุสิต ทุมมาภรณ์ “การศึกษากำหนดอายุสมัยรูปเคารพในคติพระพุทธรศาสนาบางองค์

บนแกนหินโบราณสถานถ้ำพระอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท อำเภอบ้านฝ้อ

จังหวัดอุดรธานี”, เข้าถึงเมื่อ 4 ตุลาคม 2564, เข้าถึงได้จาก shorturl.at/lxAG8

ดุสิต ทุมมาภรณ์, พระธาตุภูเพ็ก, เข้าถึงเมื่อ 4 ตุลาคม 2564, เข้าถึงได้จาก shorturl.at/bdjj

สุจิตต์ วงษ์เทศ, ประติมากรรมสำริดประโคนชัย จ.บุรีรัมย์ รัฐพุทธมหายานเก่าที่สุดในสุวรรณภูมิ,

เข้าถึงเมื่อ 4 ตุลาคม 2564, เข้าถึงได้จาก <https://www.matichon.co.th/>

[columnists/news_143652](https://www.matichon.co.th/columnists/news_143652)